

Krzysztof ZIARNEK¹, Magdalena ZIARNEK²

WYSTĘPOWANIE KOKORYCZY DROBNEJ *CORYDALIS PUMILA* NA POMORZU ZACHODNIM

OCCURRENCE OF *CORYDALIS PUMILA* (HOST) RCHB. IN THE WESTERN POMERANIA

¹ Lonicera, ul. Białostocka 48, 71-033 Szczecin, e-mail: ziarnek@poczta.onet.pl

² Zakład Botaniki i Ochrony Przyrody, Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie
ul. Juliusza Słowackiego 17, 71-434 Szczecin, tel. 091 449 63 14, e-mail: magdalena.ziarnek@zut.edu.pl

Abstract. *Corydalis pumila* is a species rarely observed in Poland, only in north-west part of the land. It was known only from 11 localities in 2001 and in the Polish Red Data Book of Plants the species was recognized as vulnerable in the country. The paper presents 20 new localities of *Corydalis pumila* in Western Pomerania. The species has very rich populations in the Parsęta river basin. It was observed also on new locality on the Krapiel river. Survival of the species is dependent on preservation of natural or semi-natural oak-hornbeam forests on the slopes of the valleys. Prospects of such habitat in Western Pomerania may be pretty good thanks to Natura 2000 network.

Słowa kluczowe: ochrona gatunkowa, preferencje siedliskowe, zasięg lokalny.

Key words: habitat preferences, local distribution, species protection.

WSTĘP

Kokorycz drobna *Corydalis pumila* to niewielka, wczesnowiosenna bylina, rosnąca w żyznych, cienistych lasach liściastych, głównie w grądach charakterystyczna dla rzędu *Fagetalia* (Matuszkiewicz 2005). Jest to europejski gatunek o zasięgu subatlantyckim. Jego rozproszone stanowiska znajdują się w południowej Skandynawii i dalej przez Europę Środkową sięgają po Półwysep Bałkański i Korsykę. Przez zachodnią Polskę przebiega wschodnia granica zasięgu gatunku. Występuje on w północno-zachodniej części kraju – na Pomorzu Zachodnim, na Kujawach i w Wielkopolsce.

W Polskiej Czerwonej Księdze Roślin (Burska i Myszkowska 2001) oraz na czerwonej liście roślin naczyniowych w Polsce (Zarzycki i Szeląg 2006) kokorycz drobna w Polsce ma status gatunku narażonego. Na Pomorzu Zachodnim została uznana za gatunek rzadki i podobny status przyznano jej w sąsiedniej Wielkopolsce (Żukowski i Jackowiak 1995). W Meklemburgii kokorycz drobna jest obecnie gatunkiem niezagrażonym (Korneck i in. 1996). W Niemczech północno-wschodnich występuje na Rugii i Uznamie oraz w dolinie dolnej Odry oraz na rozproszonych stanowiskach między tą doliną i aglomeracją berlińską (Benkert i in. 1998). Od 2004 roku kokorycz drobna objęta jest w Polsce ochroną ścisłą (Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 9 lipca 2004).

Ze względu na rzadkość występowania kokoryczy drobnej zarówno w Polsce, jak i generalnie w obrębie jej niewielkiego zasięgu – poznanie jej rozmieszczenia, zasobów i biologii ma istotne znaczenie dla planowania jej skutecznej ochrony. Celem tej pracy jest przedstawienie aktualnych danych o występowaniu na Pomorzu Zachodnim, istotnie uzupełniających i zmieniających wiedzę o zasobach tego gatunku, a także ustalenie istotnych warunków i sposobów ich utrzymania.

Dotychczasowe dane publikowane o rozmieszczeniu kokoryczy drobnej na Pomorzu Zachodnim

Pierwsze notowanie kokoryczy drobnej na Pomorzu Zachodnim pochodzi z parku w Rudnie pod Połczynem (Müller C. 1886). Kolejne stanowisko stwierdził w rejonie Świnoujścia Ruthe (1889). Oba te notowania podają Ascherson i Graebner (1898–99) oraz Hegi (1958).

Także Wilhelm Müller w pierwszym wydaniu „Flora von Pommern” (1898) podał za Carlem Müllerem (1886) stanowisko z Rudna oraz drugie – za Ruthem (1889) – ze Świnoujścia. W trzecim wydaniu wspomnianego dzieła (1911) wymienia już jednak cztery stanowiska: ze Szczecinka, z Połchowa, Połczyna i Białogardu. Nie jest jasne, czy dwa ostatnie notowania to nowe stanowiska, czy też zapis taki jest wynikiem pomyłki – stanowisko w Rudnie zapisywane było we wcześniejszych pracach jako Rudno pod Połczynem (Müller C. 1886) lub jako Rudno pod Białogardem (Müller W. 1898).

W 1921 roku Holzfuss opublikował informację o występowaniu kokoryczy drobnej w dolinie Krąpieli w rejonie Ulikowa, natomiast w 1927 roku – o stanowisku w lesie miejskim (Stadtwalde) w powiecie Sławno. Burska i Myszkowska (2001) interpretują tę ostatnią lokalizację jako rejon wsi Stary Kraków.

Garcke w „Illustrierte Flora von Deutschland” (1922) powtórzył znane już stanowiska z rejonu Połczyna i Świnoujścia oraz podał informację o występowaniu tego gatunku w dolinie Odry na całym odcinku od Frankfurtu nad Odrą do Angermünde. Z okolic miejscowości Kamieniec, znajdującej się w tym obszarze, obfite stanowisko kokoryczy drobnej opisała w 1973 roku Jasnowska, badane i opisywane szczegółowo także później (Burska i Myszkowska 1991, 2001). W 1975 roku Ćwikliński gatunek ten podał z grądów koło Recza, stanowisko to w 2004 roku Popiela oznaczyła jako potwierdzone. Ostatnie doniesienia o stanowiskach kokoryczy drobnej wskazują na jej występowanie w grądzie przy rzece Chociel w rejonie wsi Kępno (Osadowski 1999) oraz w dolinie Krąpieli koło wsi Trąbki (Popiela i Prajs 1998).

Burska i Myszkowska w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin z 2001 roku podają jako odszukane i potwierdzone następujące stanowiska: w Ostrym Bardzie koło Połczyna-Zdroju i w Białogardzie, w Połczynie-Zdroju oraz w Kamieńcu. Autorki nie stwierdziły występowania kokoryczy drobnej na stanowiskach w Świnoujściu (za Ruthem 1889), Połchowie koło Kamienia Pomorskiego i Turowie koło Szczecinka (za Müllerem 1911), w Starym Krakowie koło Sławna (za Holzfussem 1927) oraz w Reczu (za Ćwiklińskim 1975). Pominięte w Polskiej Czerwonej Księdze Roślin stanowisko kokoryczy drobnej podane przez Holzfussa (1921) z doliny Krąpieli potwierdzone zostało przed kilku laty (Ziarnek i Ziarnek 2005).

MATERIAŁ I METODY

W latach 2008–2010 objęto poszukiwaniami zalesione doliny w dorzeczu Parsęty, Krąpieeli i górnej Iny, skąd w przeszłości podawane były pojedyncze stanowiska kokoryczy drobnej. Prace terenowe polegały na systematycznych poszukiwaniach gatunku na siedliskach grądowych na odcinku około 1 km w górę i w dół rzek i strumieni przeciętych lub zbliżających się do dróg publicznych. W miejscach, gdzie odnaleziono poszukiwany gatunek, poszukiwania rozszerzano, tak by ustalić zasoby lokalnych populacji. Lokalizacje stanowisk ustalano za pomocą urządzenia GPS. W przypadku obecności odpowiednich siedlisk, poszukiwania prowadzone były na większych odcinkach dolin. W trakcie eksploracji sporządzano opis warunków siedliskowych i roślinności.

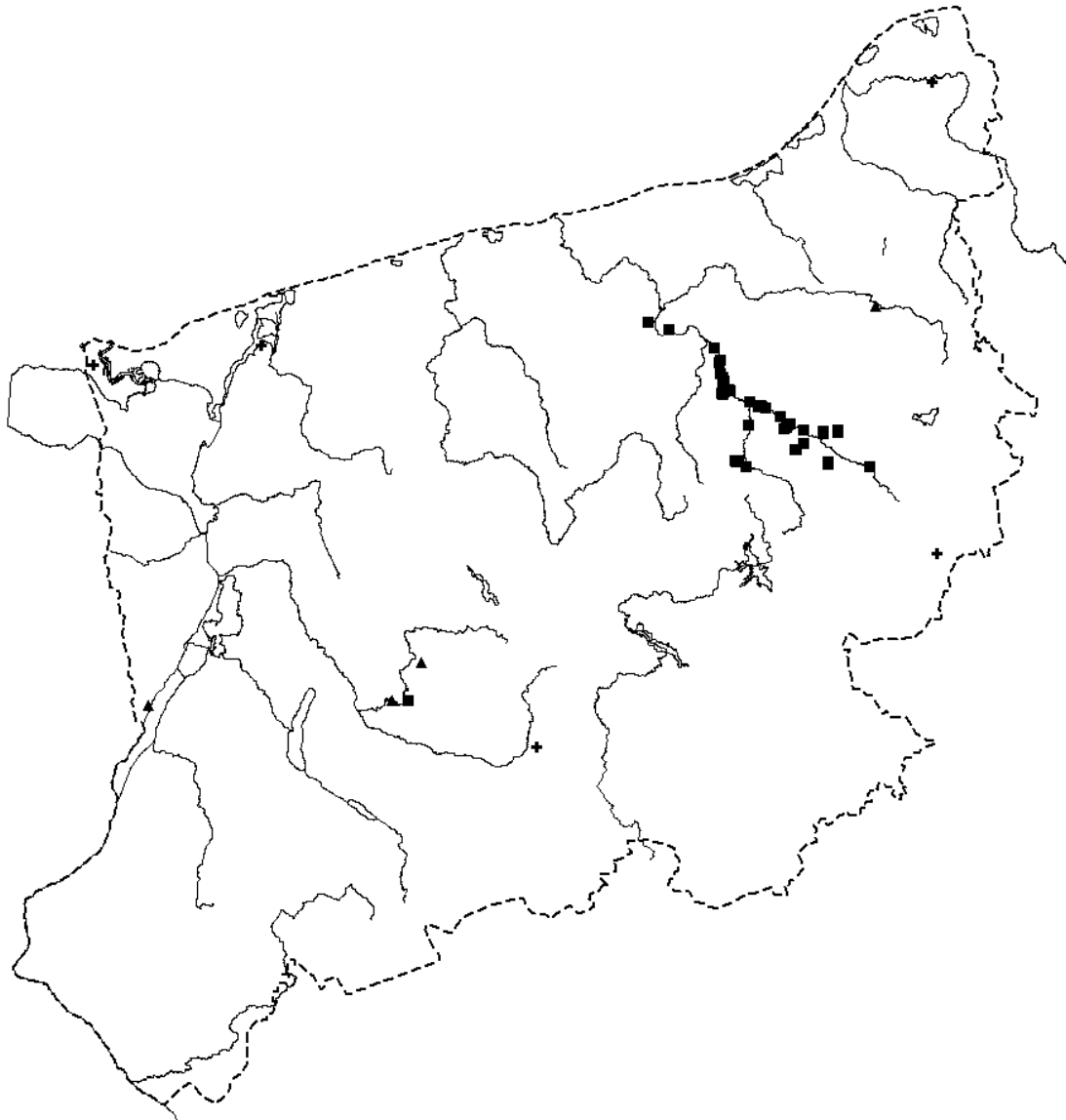
WYNIKI

W wyniku badań florystycznych stwierdzono 20 nowych stanowisk kokoryczy drobnej w dorzeczu Parsęty i jedno w dorzeczu Krąpieeli (rys. 1).

Wykaz stwierdzonych stanowisk:

1. Kozia Góra (gm. Karlino): setki roślin na grądowych zboczach doliny Młynówki, na odcinku między mostem na drodze Zwartowo–Karlino a ujściem do Pokrzywnicy (N 54.0088, E 15.8389);
2. Rogowo (gm. Białogard): pojedyncze egzemplarze w zaroślach leszczynowych nad Parsętą, w górę i w dół rzeki od mostu łączącego wieś z drogą Połczyn-Zdrój–Białogard (N 53.9695°, E 16.0347°);
3. Byszyno (gm. Białogard): dziesiątki roślin w grądach wzdłuż Parsęty N od mostu (N 53.9496°, E 16.0513°), także w zadrzewieniach i nitrofilnych okrajkach 400 m od mostu w górę rzeki (N 53.9455°, E 16.0486°);
4. Rościno (gm. Białogard): dziesiątki roślin w grądach na lewym brzegu Parsęty, 200–300 m poniżej jazu elektrowni wodnej (N 53.9968°, E 15.9003°);
5. Połczyn-Zdrój (gm. Połczyn-Zdrój):
 - a) dolina rzeki Wogra na N od miasta: dziesiątki roślin w zadrzewieniu na N skarpie doliny 100 m na W od mostu na przedłużeniu ul. Traugutta (na S od osiedla Łęzek) (N 53.7766°, E 16.1080°),
 - b) dalej w dolinie poniżej mostu łączącego Połczyn z osiedlem Łęzek masowo w grądach na odcinku 300 m (N 53.7771°, E 16.1117°),
 - c) oraz setki roślin na zboczach doliny strumienia wpadającego do Wogry od S, na odcinku około 300 m od Wogry do ul. Polnej (N 53.7753°, E 16.1127°);

6. Ogartowo (gm. Połczyn-Zdrój): dolina strumienia wpadającego do rzeki Dębica na odcinku od szosy Ogartowo–Popielewo do ujścia strumienia (N 53.7679°, E 16.1414°);
7. Tychówko (gm. Połczyn-Zdrój): dziesiątki roślin wzdłuż doliny Bukowej od mostu na drodze Połczyn-Zdrój–Białogard, w dół strumienia aż do jego ujścia do Parsęty (N 53.8965°, E 16.0677°), wzdłuż Parsęty od mostu na drodze Połczyn-Zdrój–Białogard od wsi Osówko, na odcinku 1,5 km (N 53.8985°, E 16.0748°);
8. Trzebiedz (gm. Tychowo): pojedyncze rośliny w grądzie u podnóża stromej skarpy po N stronie doliny Parsęty (N 53.8792°, E 16.1430°);
9. Wicewo (gm. Tychowo): pojedyncze rośliny na stromym zboczu po N stronie doliny Parsęty 1,1 km SE od wsi (N 53.8799°, E 16.1426°);
10. Stare Dębno (gm. Tychowo): dziesiątki roślin w dolinie Parsęty po obu stronach mostu na drodze łączącej Tychowo z Połczynem-Zdrojem, na odcinkach 600 m w dół rzeki i 900 m w górę (od N 53.8710°, E 16.1691° do N 53.8709°, E 16.1896°);
11. Doble (gm. Tychowo): pojedyncze rośliny na skarpach doliny Parsęty poniżej ujścia strumienia wpadającego od S do Parsęty, 600 m na W od mostu we wsi (N 53.8560°, E 16.2332°);
12. Borzęcino (gm. Barwice): tysiące roślin w grądach wzdłuż doliny strumienia od zabudowań wsi do ujścia do Parsęty (N 53.8375°, E 16.2526°), nielicznie także na niskiej skarpie po lewej stronie doliny Parsęty 1,9 km NW od wsi (N 53.8436°, E 16.2638°);
13. Krosino (gm. Barwice): setki roślin na porośniętym grądem lewym zboczu doliny Parsęty przy moście we wsi (N 53.8354°, E 16.3047°);
14. Kaźmierzewo (gm. Barwice): setki roślin w dolinie strumienia 0,7 km NW od wsi powyżej mostu na drodze łączącej Białowąż z Łęknica (N 53.8014°, E 16.2849°);
15. Białowąż (gm. Barwice): dziesiątki roślin w grądzie i na przydrożu w dolinie strumienia tuż powyżej i przy moście na drodze Białowąż–Sulikowo 1,6 km SE od wsi powyżej mostu (N 53.8111°, E 16.3041°);
16. Ostrowąsy (gm. Barwice): setki roślin w grądach w dolinie Gęsiej Rzeczki, opływającej wieś od E i N, także na terenie parku i dawnego cmentarza w sąsiedztwie doliny (N 53.7815°, E 16.3769°);
17. Nowy Chwalim (gm. Barwice): dziesiątki roślin w dolinie strumienia na N od wsi, tuż przy drodze łączącej wieś ze Storkowem około 0,5 km powyżej ujścia strumienia do Parsęty (N 53.7753°, E 16.4974°);
18. Sucha (gm. Grzmiąca): kilka roślin w dolinie Trzebiegoszczy 100 m na N od mostu na drodze Krosino–Grzmiąca (N 53.8344°, E 16.3606°) oraz setki roślin w grądzie w tej samej dolinie 300 m na S od mostu i dalej do ujścia Trzebiegoszczy do Perznicy (N 53.8296°, E 16.3604°);
19. Grzmiąca (gm. Grzmiąca): dziesiątki roślin w dolinie Raduszy przy moście na drodze Krosino–Grzmiąca (N 53.8362°, E 16.4022°) oraz w dolinie 350 m poniżej mostu (N 53.8327°, E 16.4037°);
20. Pężino (gm. Stargard Szczeciński): kilkadziesiąt roślin w dolinie Pężinki około 0,4 km na wschód od jej ujścia do Krąpieli (N 53.3393°, E 15.1988°).

Rys. 1. Rozmieszczenie kokoryczy drobnej *Corydalis pumila* w województwie zachodniopomorskim
 Fig. 1. Distribution of *Corydalis pumila* in Western Pomerania

Objaśnienia: krzyżyk – stanowiska niepotwierdzone lub wątpliwe, trójkąt – potwierdzone stanowiska z ostatnich 20 lat, kwadrat – nowe stanowiska.

Explanations: cross – historic or questionable localities, triangle – localities seen after 1990, square – new localities.

Niepowodzeniem zakończyły się poszukiwania kokoryczy drobnej w rejonie Sławna nad Wieprzą i jej dopływami, mimo że potencjalnie optymalne siedliska zachowały się tu w wielu miejscach. Nie stwierdzono natomiast potencjalnych nawet warunków do występowania tego gatunku w rejonie Turowa pod Szczecinkiem oraz w dolinie pobliskiej Gwdy. Spodziewać się należy, że najniżej stwierdzone obecnie stanowiska w dorzeczu Parsęty koło Rościna i Koziej Góry nie są ostatnimi, bowiem optymalne warunki z grądami leszczynowymi występują także w niższym odcinku doliny Parsęty koło Karlina i Poczernina. Obecnie jednak kokoryczy drobnej tam nie odnaleziono. Niepowodzeniem skończyły się też poszukiwania tego gatunku w dolinach: Pokrzywnicy, Topieli, Mogilicy, Leśnicy i Radwi.

O ile dawne informacje o występowaniu na pojedynczych stanowiskach w dorzeczu Parsęty pozwoliły odkryć rejon obfitego występowania tego gatunku w tym obszarze, o tyle nie udało się to w rejonie doliny Iny i Krąpieli. Znane stąd pojedyncze stanowiska uzupełnione zostały tylko o obserwację tego gatunku w dolinie Pęczynki. Nie przyniosły efektu poszukiwania w dolinie Krąpieli powyżej Pęczyna (okolice Gogolewa, Rokicia, Chlebówka i Chlebowa) oraz w dolinach strumieni wpadających do Iny (okolice Suchanówka, Sicka, Recza i Radaczewa).

Siedlisko

Na odnalezionych stanowiskach kokorycz drobna występowała najczęściej i najliczniej na zboczach w lasach grądowych, kształtujących się na glebach żyznych, świeżych, zwykle głęboko próchnicznych, z próchnicą typu mull, wolnych od warstwy opadłych i słabo rozkładających się liści. W drzewostanie dominowały dęby, graby i jawory, rzadziej – na siedliskach zgrądowaciących łęgów – olsze czarne i jesiony z grabami. Znamienny jest częsty i obfity udział leszczyny w podszycie, włącznie z tworzeniem tzw. grądów leszczynowych na wyżej położonych i sporadycznie tylko zalewanych partiach dna doliny Parsęty. Buki występowały w drzewostanie najwyżej w domieszce – w czystych drzewostanach bukowych, na siedliskach zarówno żyznych, jak i kwaśnych buczyn, kokorycz drobna nie była stwierdzana. Nie odnajdowano tego gatunku także w lasach, w których mimo obecności siedliska żyznego (lasowego) nasadzone zostały w drzewostanie gatunki iglaste – sosny i świerki.

Regularnie na stanowiskach kokoryczy drobnej obecne są stare drzewa, często przestoje dębowe o okazałych, pomnikowych rozmiarach. Sporadycznie i tylko w sąsiedztwie siedlisk optymalnych kokorycz drobna znajdowana była w partiach lasów porolnych lub innych z drzewostanami młodymi, odnowionymi sztucznie po zrębie w ciągu minionego półwiecza. W sąsiedztwie lasów grądowych lub w dolinach cieków poniżej nich kokorycz rośnie poza tym w następujących zbiorowiskach:

- w łęgach olszowo-jesionowych, u podnóża zboczy grądowych, choć nigdy w miejscach silnie uwodnionych;
- w łęgach wierzbowych z udziałem leszczyn, na rzadziej zalewanych aluwiach piaszczystych;
- w zaroślach okrajkowych z bzem czarnym, głogami i tarniną;
- na skrajach lasów w miejscach z luźną darnią trawiastą, w tym także w murawach kserotermicznych (Kamieniec nad Odrą);
- w laskach robinowych.

DYSKUSJA

Kokorycz drobna wg Polskiej Czerwonej Księgi Roślin (Burska i Myszkowska 2001) znana jest współcześnie w Polsce z 11 stanowisk. W sumie od XIX wieku gatunek ten notowany był na 20 stanowiskach – poza obfitymi populacjami w Kamieńcu i Jordanowie, w pozostałych miejscach tylko w bardzo niewielkiej liczbie okazów.

Obraz zasobów tego gatunku uległ istotnej zmianie w ciągu minionej dekady. Wyraźny sygnał o większym rozpowszechnieniu kokoryczy drobnej napłynął najpierw z Wielkopolski, gdzie stwierdzonych zostało 10 nowych stanowisk i potwierdzono cztery wcześniejsze (Czarna 2006).

Wyniki prezentowane w niniejszej pracy wskazują na to, że dorzecze Parsęty, a zwłaszcza sama dolina Parsęty, na odcinku w linii prostej, mającym ponad 50 km długości, stanowi obszar kluczowy dla zachowania tego gatunku w kraju. Zgodnie z aktualnym stanem wiedzy, tutejsze zasoby pod względem zajmowanego arealu oraz liczebności są porównywalne lub przewyższają wszystkie pozostałe krajowe stanowiska razem wzięte.

W kontekście odkryć wielu nowych miejsc występowania kokoryczy drobnej w minionych kilku latach w Wielkopolsce i obecnie na Pomorzu Zachodnim, można spodziewać się, że na odnalezienie czekają kolejne stanowiska. Ważną wskazówką dla poszukiwań i ustalenia rozprzestrzenienia tego gatunku jest stwierdzony istotny wpływ sieci hydrologicznej dla kształtowania się jego zasięgów lokalnych. Stwierdzenie roślin w lasach porastających dolinę oznacza, że warto poszukiwać kolejnych populacji w górę i w dół od takiego miejsca.

Wpływ rzek i strumieni dla kształtowania się lokalnych zasięgów tego gatunku jest znany, bowiem zarówno nasiona, jak i bulwy, przeżywają kilkudniowy transport wodny (Stolle 2004). Sprzyjają temu powodzie i erozja zboczy, także często płytkie usytuowanie kulistych bulw kokoryczy drobnej na głębokości kilku centymetrów oraz zamieranie korzeni w okresie letnim.

Zagadką pozostaje wyjaśnienie rozmieszczenia tego gatunku w dorzeczu Parsęty, w kontekście występowania tego gatunku w bocznych dolinach w odległości od kilku do 12 kilometrów od Parsęty (lasy nad Wogrą pod Połczynem). Głównym sposobem transportu zaopatrzonych w elajosom nasion jest przenoszenie ich przez mrówki (Stolle 2004) na odległość około 4 m). W idealnych warunkach pokonanie kilkunastu kilometrów w górę doliny zajęłoby zatem kokoryczy drobnej około 3–4 tysiące lat.

O bardzo rzadkich przypadkach rozprzestrzeniania na długie dystanse tego gatunku świadczy specyficzne, skupiskowe rozmieszczenie w obrębie jego zasięgu. Poza rejonami koncentracji stanowisk lub wręcz częstego występowania, kokorycz nie jest notowana lub pojawia się sporadycznie. W świetle obecnej wiedzy o zasobach tego gatunku wyłaniają się w regionie zachodniopomorskim trzy ośrodki jego zwartego występowania. Najsilniejszy spośród nich obejmuje dorzecze Parsęty. Słaby ośrodek, najwyraźniej ginący w związku z przekształceniem siedlisk leśnych, znajduje się w dorzeczu Iny. W końcu stanowisko w Kamieńcu nad Odrą należy do przeciętego granicą silnego ośrodka brandenburskiego. Zaginione stanowiska w Świnoujściu i Połchowie (prawdopodobnie na wyspie Gardzka Kępa) można wiązać albo z kolonizacją za pomocą diaspor niesionych biegiem Odry z ośrodka brandenburskiego, albo z rozległym ośrodkiem południowobałtyckim (gatunek występuje bardzo licznie wzdłuż południowych wybrzeży szwedzkich, poza tym na wyspach południowego Bałtyku – Bornholmie, Rugii i wyspach duńskich).

Czynnikiem decydującym o perspektywach zachowania zachodniopomorskich zasobów kokoryczy drobnej jest gospodarka leśna, w pewnym stopniu też warunki hydrologiczne z okresowymi wezbraniem wód.

Gatunek ten wyraźnie przywiązany jest do starych lasów liściastych i może być uznany za wskaźnikowy dla dobrze zachowanych kompleksów leśnych. Dobitnie wskazuje na to m.in. lokalny zasięg występowania tego gatunku w lasach koło Kamieńca nad Odrą, gdzie rośnie niemal wyłącznie w obrębie granicy kompleksu leśnego z przełomu XIX i XX wieku, sporadycznie pojawiając się na zalesionych później terenach w sąsiedztwie. Wykonanie zrębu zupełnego, zwłaszcza następujące potem odnowienie sztuczne gatunkami iglastymi lub bukiem, powoduje ustąpienie kokoryczy drobnej. Warunkiem zachowania tego gatunku jest utrzymywanie drzewostanu liściastego, ewentualnie z dopuszczeniem użytkowania rębnią przerębową, wyjątkowo częściową z wydłużonymi nawrotami cięć. Optymalnie byłoby wyłączyć z użytkowania rębne fragmenty lasów ze stanowiskami tego gatunku. Argumentem dodatkowym za takim postępowaniem jest występowanie tego gatunku często w sąsiedztwie rzek i na stromych stokach, zwykle włączanych w lasy ochronne. W końcu bardzo istotne jest przywiązanie tego gatunku do lasów stanowiących siedliska przyrodnicze chronione w sieci Natura 2000 – grądów subatlantyckich (kod 9160) i rzadziej łągów (kod 91E0). Niemal wszystkie odkryte i opisane tu stanowiska znajdują się w siedliskach stanowiących przedmiot ochrony w obszarze Natura 2000 „Dorzecze Parsęty” (PLH 320007), siedliska tego gatunku nad Krapielą chronione są w obszarze „Dolina Krapieli” (PLH 320005), a stanowisko z Kamieńca objęte jest granicami obszaru „Dolna Odra” (PLH 320037). Ze względu na naturalny i typowy charakter lasów grądowych na większości stanowisk kokoryczy drobnej, ich znaczenie wodo- i glebochronne, udział starodrzewów i wielu innych rzadko spotykanych gatunków – te partie lasów powinny być traktowane jako referencyjne siedliska przyrodnicze, objęte ochroną bierną w ramach obszarów Natura 2000.

PODSUMOWANIE I WNIOSKI

Kokorycz drobna od ponad wieku podawana była z Polski tylko z północno-zachodniej części. Znana była z pojedynczych stanowisk, z których część sukcesywnie zdawała się tracić, tak że w 2001 roku znanych było w sumie tylko 11 stanowisk tego gatunku w kraju. Jako roślina rzadka i tracąca stanowiska, ujmowana była w czerwonych księgach i listach, a w 2004 roku została także objęta ścisłą ochroną prawną. Systematyczne prace terenowe, prowadzone na Pomorzu Zachodnim w latach 2008–2010 ujawniły, że w dorzeczu Parsęty znajdują się znaczne zasoby tego gatunku, porównywalne lub przewyższające arealem występowania i liczebnością wszystkie pozostałe jego krajowe stanowiska razem wzięte.

Siedliska gatunku na Pomorzu Zachodnim są niemal w komplecie chronione jako siedliska przyrodnicze w sieci obszarów Natura 2000. Dalsze perspektywy zachowania

gatunku zależą od skuteczności ochrony siedlisk łąkowych w trzech obszarach zasiedlanych przez kokorycz drobną – w dolinie Odry, Krąpieci oraz Parsęty i jej dopływów. Do warunków zachowania gatunku należy utrzymanie naturalnego składu i struktury lasów łąkowych położonych na zboczach tych dolin. Postuluje się radykalne ograniczenie użytkowania gospodarczego łąków w miejscach występowania kokoryczy drobnej i traktowanie występowania tego gatunku jako kluczowego kryterium w typowaniu powierzchni referencyjnych (chronionych biernie) łąków subatlantyckich w sieci Natura 2000.

PIŚMIENNICTWO

- Ascherson P., Graebner P.** 1898–99. Flora des Nordostdeutschen Flachlandes (ausser Ostpreussen). Berlin.
- Benkert D., Fukarek F., Korsch H.** 1998. Verbreitungsatlas der Farn- und Blütenpflanzen Ostdeutschlands. Gustav Fischer, Jena, Stuttgart, Lübeck, Ulm.
- Burska A., Myszkowska D.** 1991. Wybrane zagadnienia biologii i ekologii populacji *Corydalis pumila* (Host) Rchb. z Kamieńca k. Szczecina. Pr. Ogródu Botanicznego PAN 1, 13–18.
- Burska A., Myszkowska D.** 2001. *Corydalis pumila* (Host) Rchb. Kokorycz drobna (Kokorycz skąpokwiatowa). Kaźmierczakowa R., Zarzycki K. (red.) Polska Czerwona Księga Roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe. Inst. Bot. im. W. Szafera PAN, Inst. Ochr. Przyr. PAN, Kraków, 150–151.
- Czarna A.** 2006. Kokorycz drobna *Corydalis pumila* (Host) Rchb. w Wielkopolsce. Chrońmy Przyr. Ojcz. 62 (2), 80–83.
- Ćwikliński E.** 1975. Interesująca flora lasu *Quercus-Carpinetum* koło Recza w województwie szczecińskim. Fragm. Florist. Geobot. 21 (1), 3–11.
- Garcke A.** 1922. Illustrierte Flora von Deutschland. 22. Aufl., Verlag von Paul Parey in Berlin.
- Hegi G.** 1958. Flora von Mittel-Europa. Bd. IV, 1, Carl Hanser, München
- Holzfuß E.** 1921. Das Krampelthal und seine Pflanzenwelt. Abh. Ber. Pommersch. Naturf. Ges. 2, 113–115.
- Holzfuß E.** 1927. Streifzüge durch die Pflanzenwelt Pommerns. Abh. Ber. Pommersch. Naturf. Ges. 8, 67–77.
- Jasnowska J.** 1973. „Wąwóz Kamieniec“ – projektowany rezerwat florystyczny w powiecie szczecińskim. Chrońmy Przyr. Ojcz. 29 (4), 31–37.
- Korneck D., Schnittler M., Vollmer I.** 1996. Rote Liste der Farn- und Blütenpflanzen (*Pteridophyta* et *Spermatophyta*) Deutschlands. W: Ludwig G., Schnitter M. (red.) Rote Liste gefährdeter Pflanzen Deutschlands. Schriftenreihe für Vegetationskunde 28, 21–187.
- Matuszkiewicz W.** 2005. Przewodnik do oznaczania zbiorowisk roślinnych Polski. Warszawa, PWN.
- Müller C.** 1886. Verzeichniss pommerschen Pflanzen mit besonderer Berücksichtigung Stettins. Deutsche Botanische Monatsschrift, herausgegeben von Prof. Dr. G. Leimbach 4, 123–126.
- Müller W.** 1898. Flora von Pommern. Wyd. 1. s. v + 351. Verlag von Johs. Burmeister, Stettin.
- Müller W.** 1911. Flora von Pommern. Wyd. 3. s. vii + 376. Verlag von Johs. Burmeister, Stettin.
- Osadowski Z.** 1999. Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza na obszarze górnej zlewni rzeki Radwi. Bad. Fizj. Pol. Zach. Seria B, Bot. 48, 151–157.
- Popiela A., Prajs B.** 1998. Inwentaryzacja przyrodnicza gminy Marianowo w zakresie flory ze szczególnym uwzględnieniem roślin naczyniowych [w: Atlas rozmieszczenia chronionych i zagrożonych gatunków roślin naczyniowych w województwie zachodniopomorskim wg danych BKP 1996–2009].

- Popiela A.** 2004. Phytogeographic aspects of the occurrence of forest vascular plant species in Pomerania (northwest Poland). *Bot. Jahrb. Syst.* 125 (2), 97–228.
- Rozporządzenie Ministra Środowiska** z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących roślin objętych ochroną (DzU nr 168, poz. 1764).
- Ruthe R.** 1889. Beobachtungen aus der Gefässpflanzenflora des Kreises Usedom-Wollin (hauptsächlich der Umgebung von Swinenmünde) nebst Bemerkungen über Utricularien und einige andere Phanerogamen. *Verhandlungen des Botanischen Vereins der Provinz Brandenburg* 31, 237–250.
- Stolle J.** 2004. Biological flora of Central Europe: *Corydalis pumila* (Host) Rchb. *Flora* 199, 204–217.
- Zarzycki K., Szeląg Z.** 2006. Czerwona lista roślin naczyniowych w Polsce [w: Red list of plants and fungi in Poland]. Red. Z. Mirek, K. Zarzycki, W. Wojewoda, Z. Szeląg. *Inst. Bot. PAN, Kraków*, 9–20.
- Ziarnek M., Ziarnek K.** 2005. Dolina Krąpieli – cenna ostoja zachodniopomorskiej przyrody. *Chrońmy Przyr. Ojcz.* 61 (3), 37–44.
- Żukowski W., Jackowiak B.** 1995. Lista roślin naczyniowych ginących i zagrożonych na Pomorzu Zachodnim i w Wielkopolsce [w: Ginące i zagrożone rośliny naczyniowe Pomorza Zachodniego i Wielkopolski]. Red. W. Żukowski, B. Jackowiak. *Pr. Zakł. Taks. Roś. UAM Poznań* 3, 9–92.

Prace terenowe były finansowane częściowo z grantu Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego nr 2 P04C 110 30.